

42. Vara bungu rībināšana un sociālā ekoloģija. Pirmā eseja

Globālo sociālo problēmu analītikā šovasar uzdziedēja jauna tēma – III Pasaules kara tēma. Turklāt uzdziedēja momentā visā savā krāšņumā. Nebija vērojams ne tēmas pumpurs, ne pumpura pakāpeniska atvēršanās. Tēma uzdziedēja momentā bez jebkādiem savas iekšējās attīstības etapiem. Tēma uzdziedēja momentā visā savā krāšņumā un nekavējoties pateica galveno – būs III Pasaules karš.

Globālo sociālo problēmu analītikā kara tēma bija sastopama arī agrāk. Rietumu civilizācijas sociālo procesu izpratne bez šīs tēmas nav iespējama. Karš ir Rietumu civilizācijas konfliktu risināšanas tradicionāls paņēmieni. Arī pašlaik Rietumu civilizācijas dzīve virzās saskaņā ar I Pasaules kara beigās un II Pasaules kara beigās noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem – kara rezultātu oficiālo noformējumu. Turklāt arī šodien nav ideāla miera laiki. Rietumu valstis ir iesaistītas vairākos militārajos konfliktos.

Daudzi analītiķi uzskata, ka kapitālisms bez kara nevar pastāvēt un karš ir imanents (iekšēji piemērots) kapitālismam. Tas ir tāpēc, ka kapitālisma sociālā dzinējspēka, lielburžuāzijas, viena no galvenajām īpašībām ir ekspansions. Lielburžuāzija bez ekspansijas nevar apmierināt savu neierobežoto finansiālo apetīti un tāpēc vienmēr pievēršas valsts teritorijas un ietekmes sfēras paplašināšanai, nekautrējoties izmantot pat tādu ekspansijas asiņainu līdzekli kā karu.

Globālo sociālo problēmu analītikā pret kara tēmu līdz šim mēdza filosofiski izturēties. Drosmīgākie speciālisti izturējās pat kā pret sociālās higiēnas faktoru. Zinātniski analītiskajā literatūrā populāri ir vārdi angļu valodā „*War is the health of the state*”, sarkastiski norādot par kara lomu valsts veselības nodrošināšanā.

Rietumu civilizācijā karu faktiski vienmēr nekautrējās uzskatīt par efektīvu līdzekli fundamentālu problēmu risināšanā. Tiek atzīts, ka karš ietilpst cilvēciskajā komunikācijā. Karam ir racionāls pamatojums un morāls pamatojums. Karš ir konfliktu likvidēšana ar spēku, tāpēc karš racionāli un morāli attaisnojams.

Kara tēma nav sveša arī miermīlīgajai latviešu tautai. Latviešu folklorā (tautasdziesmās) kara tēma ieņem stabilu vietu. Latviešiem nav sveša vara (respektīvi, kara) bungu rībināšana: „Aunies kājas, bāleliņ./Seglo savu kumeliņ!/Es dzirdēju aizvārtiem/Vara bungas rībinot.”

Taču latviešu vienkāršā tauta („bāleliņ”) nav kara izraisītāji. Folklorā liecina, ka kara iniciatīva nav latviešu „bāleliņu” prioritāte. Karš nav latviešu „bāleliņu” kaislība. Latviešu „bāleliņ” nav kara fani. Karu vienmēr izraisa svešzemju kungi un pašmāju „bajāri”, kuri karadarbībā iepin arī „bāleliņus”: „Kungi, karu sacēluši./Sauca manus bāleliņus”; „Par kungiem, bajāriem/Mans bāleliņš karā jāja”.

Folkloras virtuālā kara poētika turpinās šodienas reālajā kara poētikā. Arī šodien pie mums par karu prātuļo vienīgi „bajāri” – valdošās kliķes atsevišķi cilvēciski neadekvāti tipi, no kuriem lielākā daļa garīgo un fizisko defektu dēļ paši nemaz nav derīgi militārajam dienestam.

Šovasar valdošā kliķe īpaši aktīvi dārdināja vara bungas: „Es un Aizsardzības ministrija jau ir definējuši Latvijas prioritāros darbus – zemessardzes ekipējuma un bruņojuma uzlabošana, pretgaisa un prettanku aizsardzība, mehanizācija, gaisa telpas novērošana, tālāka sadarbības un koordinācijas uzlabošana ar mūsu partneriem. Jāapzinās, ka mūsu vienīgā reālā iespēja ir iekļauties NATO kopējā drošības telpā tā, lai doma apdraudēt Latvijas valstiskumu būtu absurda.[...] Manuprāt, pats svarīgākais ir drosmīgi pieņemt lēmumus par valsts drošību un sākt reālus darbus, lai veicinātu uzņēmējdarbību, attīstītu izglītības kvalitāti, sociālo sistēmu, dotu cilvēkiem drošību un pārliecību par rītdienu. Tās ir prioritātes un valdības uzdevums ir vērtēt pieņemtos lēmumus, darbus ar visaugstāko atbildības mērauklu. Jo Baltijas valstu drošība ir turpmāka miera Eiropas kontinentā atslēga – mēs esam par to atbildīgi.”

Taču pie mums kara tēmai tāpat kā visai mūsu dzīvei piemīt noteikta nacionālā specifika – nevaram iztikt bez zagšanas un blēdībām. Ja franči savas dzīves visos notikumos kā galveno motīvu meklē sievieti (*cherchez la femme*), tad pēcpadomju latviešu politiskās varas staļļos visos notikumos kā galveno motīvu nākas meklēt zagšanu un blēdības.

Par mūsu militārā budžeta godīgo izlietošanu šovasar bija šāda odioza informācija: „No 2006. līdz 2009. gadam Ādažu novadā tika īstenota programma Bioloģiskās daudzveidības atjaunošana militārajā poligonā un «Natura 2000» teritorijā «Ādaži», iztērējot vairāk nekā 905 tūkstošus eiro. Vēl pirms tam AM finansēja projektu Īpaši aizsargājamo putnu sugu izpēte un aizsardzība Ādažu poligonā. Pupuķu pētniecība toreiz izmaksāja mazāk par 14 tūkstošiem eiro. Par šo naudu tika saskaitīti 16 pāri. Jaunajā projektā pupuķi un viņu aprūpētāji tiks apdāvināti ar vēl nepieredzētu vērienu – kopējā summa ir 1 537 988 eiro”.

Rietumu intelektuāļu aprindās jaunās analītiskās tēmas iztirzājums vēsta par kara tuvošanos un kara neizbēgamību. Par to nākas lasīt ar noteiktu satraukumu. Tas ir jocīgs satraukums. Tas nav tāds valdzinošs satraukums, kāds parasti rodas, tiekoties ar jaunu intelektuālo tēmu, teoriju, koncepciju.

Tas ir cits satraukums. Pat negribas ticēt, ka tie cilvēki, kuru darbus tu esi gadiem ilgi lasījis, tagad nopietni runā par gaidāmo karu un nepieciešamību gatavoties karam. Lasi un visu laiku gaidi, ka viņi tūlīt tūlīt atzīsies centienā mūs izjokot, jo viņu vārdi par karu nav domāti nopietni.

Diemžēl analītiķu vārdi ir domāti nopietni. Patiesībā katram cilvēkam, kurš ar skaidru galvu seko līdz notikumiem mūsdienu pasaulē, kļūst saprotama jaunāko notikumu iekšējā loģika un iznākums perspektīvā. Vara bungu rībināšana vairs neprasa speciāli trenētu analītisko intuīciju un profesionālo spēju vispārināt militārās tonalitātes reālos faktus.

Protams, vara bungu rībināšanu var izskaidrot dažādi. Vara bungu rībināšanai var būt (un arī praktiski ir sastopamas) dažādas interpretācijas stratēģijas (tām ir veltīts eseju cikls).

Vienā no interpretācijas stratēģijām centrā ir zinātniski tehniskā attīstība. Proti, gaidāmā kara kontekstā izvērtē stāvokli zinātnē. Noskaidro atbildi uz jautājumu, kādas iespējas ir mūsdienu zinātnei nodrošināt valstis ar tādiem līdzekļiem, kas var kara laikā aizsargāt mierīgos iedzīvotājus un saglabāt cilvēciskos resursus. Runa ir par zinātnes sasniegumu militāro efektivitāti un sociālo ekoloģiju – cilvēku un kara vides savstarpējām attieksmēm.

Valsts, kas gaida karu un apzinās nepieciešamību karot, ļoti lielā mērā ir atkarīga no zinātnes līmeņa savā zemē. Ļoti svarīgi, lai šis līmenis neatpaliktu no citu valstu, arī potenciālo karotāju, zinātnes attīstības līmeņa. Tāpēc nav nekāds brīnums, ka tagad NATO valstu un Krievijas analītiķi pievēršas zinātnes izvērtējumam militārā aspektā.

Domājams, tādu izvērtējumu veic arī Latvija – viena no „turpmāka miera Eiropas kontinentā atslēgām”. Acīmredzot, balstoties uz kompetentu izvērtējumu, formulēti ir konkrētie nodomi: „Es un Aizsardzības ministrija jau ir definējuši Latvijas prioritāros darbus – zemessardzes ekipējuma un bruņojuma uzlabošana, pretgaisa un prettanku aizsardzība, mehanizācija, gaisa telpas novērošana, tālāka sadarbības un koordinācijas uzlabošana ar mūsu partneriem”.

Par Latvijas zinātnes sasniegumu izmantošanu kara vajadzībām „Es un Aizsardzības ministrija” klusē. Laikam tas ir kara noslēpums. Tomēr velti klusē, jo Latvijas zinātnes klātbūtne spoži eksistē mūsu gatavībā sargāt Eiropu. Latvijas zinātnes ieguldījums militārajā jomā ir pupuķu skaitīšana Ādažu poligonā.

Tas ir labi. Pupuķi ir ļoti skaisti putni. Pupuķi noteikti ir pelnījuši, ka Latvijas bagātā valsts, gatavojoties karam un Eiropas aizstāvēšanai, tērē miljonus viņu saskaitīšanai. Jau esot saskaitīti 16 pāri, un varbūt, iztērējot 1 537 988 eiro, izdosies saskaitīt vēl kādu pāri.

Nav vienīgi saprotams, kāpēc latvieši pupuķi sauc par bada dzeguzi. Tas notiekot tāpēc, ka skaistie putni dzīvo lauksaimnieciski nabadzīgās (sausās un smilšainās) teritorijās. Patiesībā pupuķis nav nekāda bada dzeguze. Pupuķis mums ir dzeguze-miljonāre.

Par to ir parūpējies „Es”. Kā jau sapratām, par mūsu drošību rūpējās divas struktūras – „Es” un „Aizsardzības ministrija”. Citātos minētais „Es” ir mūsu aizsardzības ministrs. No 2014. gada janvāra līdz Saeimas vēlēšanām mūsu aizsardzības ministrs bija bioloģijas skolotājs. Loģiski, ka viņš uz valsts militāro segmentu lūkojās ar rūdīta biologa acīm un sirdi. Mūsu svarīgākais militārais objekts Ādažu poligons ir pupuķu iemīļota dzīves vieta. Īsts biologs, neapšaubāmi, nav organiski spējīgs nerūpēties par skaisto pupuķu labklājību poligonā.

Turklāt ar putniem ir jābūt piesardzīgiem. Putnu lidināšanās var traucēt mūsu militāro prioritāti Eiropas kontinenta aizsardzībā – „gaisa telpas novērošanu”. Mūsu gaisa telpas acīgie novērotāji

binoklī pupuķi var sajaukt ar SU-47. Mums obligāti ir jāzina, cik pupuķu pāri var traucēt „gaisa telpas novērošanu”. Tādam nolūkam mēs esam gatavi savā starpā sadalīt ne vienu vien miljonu. Turklāt „bāleliņi” pret to nekad neiebildīs. „Bāleliņu” morālajā kodeksā zagšanas un blēdību kategorisks nosodījums neietilpst.

Karš vienmēr ir intensīvas intelektuālās darbības arēna un orientieris. Karš ir intensīvas intelektuālās darbības arēna un orientieris arī miera laikā. Ja valstī ir t.s. kara resors (armija, militārā rūpniecība, militārās zinātniski pētnieciskās un mācību iestādes), tad šajā valstī vienmēr būs samērā prāva sabiedrības daļa, kuras dzīves jēga ir gatavošanās karam. Kara resora intelekts nemitīgi egoistiski tiecās izmantot savā labā zinātnes visjaunākos sasniegumus.

Turpretī tajā gadījumā, kad kara draudi kļūst aktuāli, kara resora intelektu sāk mērķtiecīgi vadīt valsts politiskā resora intelekts, kurš līdz tam varēja rezervēti un pat ciniski izturēties pret kara resora egoistiskajām vajadzībām un pārspīlētajām ambīcijām. Miera laikā militāristu un politiķu rīvēšanās ir amizanta izrāde daudzās zemēs. Rīvējās ne tikai par valsts budžeta sadali. Rīvējās par visu kaut ko – ceļu izbūvi, pilsētu komunikāciju ierīkošanu, tiltu celtniecību. Rīvējās tāpēc, ka krasi atšķiras skatījuma leņķis. Militāristi uz visu skatās no militārā viedokļa. Politiķi uz visu skatās no savas masu popularitātes un reitingu viedokļa.

Reālā kara draudi parasti visu krasi izmaina. Egoisms, ambīcijas, popularitāte, reitingi aizmirstās. Gatavojoties karam, politiķu enerģija ļoti aktīvi koncentrējās intelektuālo uzdevumu veikšanai. Gatavojoties karam, politiķu loma vienmēr visur ir tipoloģiski līdzīga. Politiķi vispirms no savas valsts zinātniekiem detalizēti precizē, kādi jaunākie zinātniskie un tehniskie sasniegumi var mazināt kara upuru skaitu un zaudējumus ekonomikā. Pēc tam politiķi zinātnei nosaka speciālus uzdevumus atbilstoši kara vajadzībām. Tādējādi arī valsts zinātnes resora un valsts politiskā resora dzīves jēga kļūst gatavošanās karam. Gatavojoties karam, militārais resors, zinātniskais resors un politiskais resors pašai integrējās vienā cieši saliedētā kompleksā savas zemes aizsardzībai vai arī uzbrukumam citai zemei savas nācijas interesēs.

Par zinātnes gatavošanos I Pasaules karam un II Pasaules karam ir sarakstīta milzīga bibliotēka. Par zinātnes gatavošanos III Pasaules karam pagaidām ir sarakstīti tikai raksti un iekārtoti interneta portāli. Tam tā ir jābūt. Zinātnes sasniegumu izmantošana militāros nolūkos visur ir liels valsts noslēpums. Sabiedrība uzzina tikai par tiem novecojušajiem risinājumiem, par kuriem jau sen zina potenciālais pretinieks. Relatīvi novecojis materiāls parasti tiek izmantots propagandā, lai valsts iedzīvotājiem rastos optimistisks priekšstats par savas zemes militāro varenību. Tamlīdzīgi NATO propagandas materiāli tagad katru dienu tiek iepludināti Latvijas medijos.

Savu militāro varenību pašlaik aktīvi propagandē arī Krievija. Galvenais mērķis ir pārliecināt gan savas valsts iedzīvotājus, gan planētas pārējos iedzīvotājus par Krievijas militāro modernizāciju. Tāds ne visai patīkams mērķis ir tāpēc, ka nevienam nav noslēpums Krievijas šausmīgais zinātniskais pagrimums pēcpadomju gados, kas nupat vainagojās ar pasaulē slavenās Krievijas Zinātņu akadēmijas sagraušanu (nodošanu birokrātu pārziņā). Krievijas analītiķi par to atklāti raksta. Viņi atklāti bažījās par zinātnes iespēju efektīvi modernizēt armijas bruņojumu. Viņi nostalgiski atceras tos laikus, kad krievu zinātnes atklājumi un izgudrojumi ievērojami izmainīja, piemēram, tanku ražošanu un tanku izturību, palīdzēja jūrā likvidēt magnētiskās mīnas. Sprototams, atcerās krievu zinātniskās domas vienu no lielākajiem panākumiem militārajā sfērā – atombumbas radīšanu.

Zinātniski tehniskās attīstības problemātika ir tikai viena no interpretācijas stratēģijām. Analītiskajā sarunā par III Pasaules karu ir sastopamas arī citas interpretācijas stratēģijas. Par tām runa būs turpmākajās esejās.

Attēlā: pupuķis-miljonārs.